

Ulkomaisen työvoiman käytön valvonta vuonna 2021

Raportti

Tiivistelmä

Työsuojelun vastuualueet tekivät vuonna 2021 yli 1 500 ulkomaalaisvalvonnan tarkastusta. Yli puolessa tarkastuksista valvottiin sitä, että työnantajat noudattavat lainsäädäntöä ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteen vähimmäisehtojen osalta. Toinen keskeinen valvottava asia oli se, että ulkomaalaisilla työntekijöillä on työnteko-oikeus Suomessa.

Vähimmäisehtojen noudattamisessa oli paljon puutteita. Yleissitovan työehtosopimuksen noudattamisessa oli palkkauksen osalta puutteita lähes puolella niistä tarkastuksista, joissa tätä asiaa arvioitiin. Useimmiten kyse oli siitä, että peruspalkka oli liian pieni tai erilaisia lisiä ei maksettu tai ne olivat liian pienet. Rakennus- ja ravintola-aloilla puutteita ilmeni eniten, noin 65 prosentilla tarkastuksista.

Myös työaika-asiakirjoissa oli paljon puutteita. Siksi palkkauksen oikeellisuutta oli usein vaikea arvioida, kun todellisia tehtyjä työtunteja ei saatu valvonnassa selville.

Valvonnassa tulee yhä useammin vastaan tilanteita, joissa on kyse yrittäjätyöksi tai ns. kevytyrittäjäydeksi naamioidusta työsuhteesta. Joskus työsuhde on muutettu jopa työntekijän ymmärtämättä toimeksiantosuhteeksi, jonka ehdot kuitenkin vastaavat työsuhteen ehtoja. Ilmiö näkyy erityisesti rakennusalalla, mutta myös autokorjamoissa ja -pesuloissa.

Työnteko-oikeutta koskevissa tarkastuksissa joka viidennellä työpaikalla kohdattiin vähintään yksi ulkomaalainen työntekijä, jolla ei ollut oikeutta

tehdä kyseistä työtä Suomessa. Rakennusalalla näitä kohdattiin joka kolmannella tarkastuksella.

Kesäkuussa 2021 astui voimaan laki luonnon tuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta, ja ulkomaalaistarkastajat alkoivat ensimmäistä kertaa tehdä valvontaa liittyen ei-työsuhteisiin luonnonmarjojen kerääjiin. Valvonnassa oli paljon haasteita, ja sen vaikuttavuutta on vielä aikaista arvioida.

Viranomaisyhteistyö tehostaa valvontaa monella tavalla. Viranomaisten yhteistarkastuksia tehtiin reilut 300, ja sadoilla tarkastuksilla hyödynnettiin muilta viranomaisilta saatuja tietoja.

Ulkomaalaisvalvontaan saatiin vuodelle 2021 lisämäärärahoja 15 uuteen virkaan. Lisäresurssit auttavat jatkossa reagoimaan aiempaa paremmin ulkomaalaisvalvonnan saamiin vihjeisiin sekä osallistumaan viranomaisyhteistyötarkastuksiin.

Työsuojeluviranomainen pyrkii yhä enemmän suuntaamaan viestintää suoraan ulkomaalaisille työntekijöille ja heitä auttaville tahoille. Työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen näkökulmasta on tärkeää, että ulkomaalaiset työntekijät tietävät oikeutensa työelämässä. Vuonna 2021 päivitettiin Ulkomaalaisena työntekijä Suomessa -opas 14 eri kielelle ja järjestettiin englanniksi verkkoseminaari työntekijöiden oikeuksista.

Ulkomaalaisten työnteko ja työperäinen hyväksikäyttö oli usein esillä mediassa. Olisi hyvä, että ulkomaalaisvalvonnan asiantuntijat voisivat osallistua aiheesta käytävään julkiseen keskusteluun enemmän, kuin mitä nyt on mahdollista.

Raportin nimi: Ulkomaisten työvoiman käytön valvonta vuonna 2021

Julkaisija: Työsuojeluhallinto 2022

ISBN: 978-952-479-343-8

ISSN: 2737-0879

Sisällys

Tiivistelmä.....	2
1. Yleistä vuoden 2021 ulkomaalaisvalvonnasta	4
1.1 Valvonnan suuntaaminen	5
2. Ulkomaalaisvalvonnan havainnot	6
2.1. Työsuhteen vähimmäisehdot	6
2.2. Ulkomaalaisten työntekijöiden työnteko-oikeus	7
2.3. Muut valvottavat asiat	8
3. Luonnontuotealan valvonta	9
4. Viranomaisyhteistyö	10
5. Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö	11

1. Yleistä vuoden 2021 ulkomaalaisvalvonnasta

Työsuojelun vastuualueet tekivät vuonna 2021 yhteensä 1 534 ulkomaalaisvalvonnan tarkastusta ulkomaista työvoimaa käyttäviin yrityksiin Suomessa. Ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksilla arvioidaan tarkastustyyppistä riippuen muun muassa:

- ovatko työnantajat varmistuneet ulkomaalaisten työntekijöidensä työntekooikeudesta Suomessa
- ovatko työnantajat noudattaneet Suomen pakottavaa työlainsäädäntöä ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteen vähimmäisehtojen osalta.

Ulkomaalaisvalvonnassa on nykyään useita erilaisia tarkastustyyppisiä, jotka eroavat tarkastettavien asioiden osalta.

Vuonna 2021 tarkastuksia tehtiin sekä ennalta ilmoittamattomina iskutarkastuksina että yritystarkastuksina. Iskutarkastuksissa valvotaan työntekooikeutta ja kerätään työntekijöiltä vertailutietoa työsuhteen vähimmäisehdoista yritystarkastuksia varten. Yritystarkastuksissa valvotaan työntekooikeutta ja työsuhteen vähimmäisehtoja. Lisäksi tehtiin asiakirjatarkastuksia.

Koronaepidemian takia vuonna 2021 läsnäolotarkastuksia pystyttiin tekemään normaalia vähemmän. Noin kolmasosa ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksista tehtiin asiakirjatarkastuksina, kun esimerkiksi vuonna 2019 vain noin joka kahdeksas ulkomaalaisvalvonnan tarkastus tehtiin asiakirjojen perusteella. Usein ennalta ilmoittamattomilla

Työsuhteen vähimmäisehtoja valvottiin yli puolella ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksista.

läsnäolotarkastuksilla on helpompi havaita puutteita kuin silloin, jos tarkastus tehdään ilman käyntiä kohteessa. Aiempia valvontahavaintoja ja muilta viranomaisilta saatavaa tietoa voidaan usein hyödyntää ulkomaisten työvoimaa käyttävien yritysten tarkastuksilla vertailutietona, johon voidaan peilata työnantajien tarkastuksella esittämiä tietoja.

Ulkomaalaisvalvontaan saatiin vuodelle 2021 lisämäärärahoja 15 uuteen virkaan. Lisäresurssit auttavat hallintoa reagoimaan aiempaa paremmin ja nopeammin ulkomaalaisvalvonnan saamiin viheisiin sekä osallistumaan paremmin viranomaisyhteistyötarkastuksiin. Vuoden 2021 osalta on kuitenkin huomioitava, että jokaisella vastuualueella on mennyt runsaasti ulkomaalaisvalvonnan resursseja uusien tarkastajien perehdyttämiseen – etenkin pienillä vastuualueilla, missä substanssiasioihin perehdyttäjiä oli vain yksi. Uudet tarkastajat aloittivat vuoden aikana itsenäisen tarkastustoiminnan, mutta tuen tarve jatkuu edelleen vuodelle 2022.

Eri vastuualueiden ulkomaalaisvalvontaa koordinoi valtakunnallinen hankeryhmä. Vuoden 2021 osalta ulkomaalaisvalvonnan hankeryhmässä sovittiin ensimmäistä kertaa kaikkien vastuualueiden yhteiseksi tavoitteeksi, että vähintään 50 prosentilla ulkomaalaistarkastuksista arvioidaan ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteen vähimmäisehtoja. Vuoden 2021 ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksista noin 53 prosenttia oli sellaisia, joissa asialistalla oli työsuhteen vähimmäisehtojen valvontaan liittyviä asioita. Vuodelle 2022 tämä tavoite virallistui ja tuli osaksi työsuojelun vastuualueiden yhteisessä tulossopimuksessa asetettuja tavoitteita.

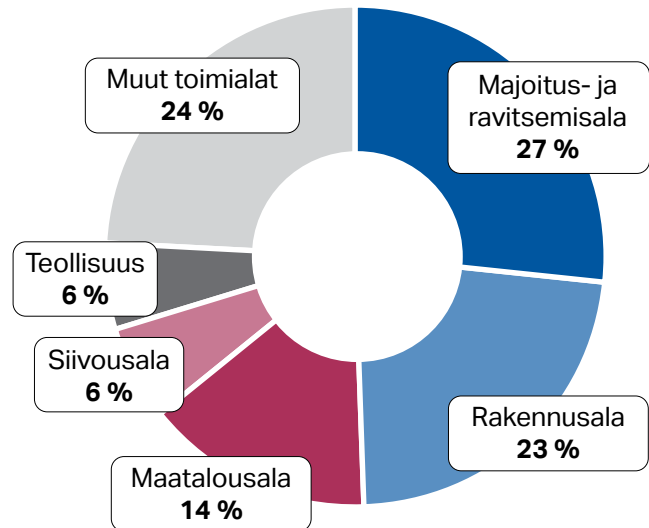
1.1 Valvonnan suuntaaminen

Ulkomaalaisvalvontaa pyritään suuntaamaan selaisiin kohteisiin, joissa ilmenee todennäköisesti puutteita etenkin työsuhteen vähimmäisehdoissa ja työnteko-oikeuden osalta. Tämä kannattaa huomioida valvonnan tuloksia tarkasteltaessa – on todennäköistä, etteivät tarkastustulokset kerro kaikilta osin todellista kuvaa ulkomaalaisten työskentelystä Suomessa, vaan valvonnassa tulee korostuneesti puutteita vastaan.

Valvonnan suuntaamisessa keskeisessä asemassa ovat valvontaan liittyvät vihjeet, joita saadaan etenkin ulkomaalaisten työntekijöiden lupaprosessin parissa toimivilta viranomaisilta. Vihjeitä tulee runsaasti myös eri alojen työntekijäjärjestöiltä ja kansalaisilta. Valvontakohteiden valintaa tehdään myös viranomaisyhteistyötarkastuksiin liittyen muiden viranomaisten kanssa yhteistyössä.

Vuonna 2021 ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksia tehtiin eniten majoitus- ja ravitsemisalalle ja rakennusalalle. Tarkastuksia tehtiin myös muun muassa maatalousalalle, siivousalalle ja teollisuuden (kuvio 1).

Tarkastusten jakautuminen toimialoittain

Kuvio 1. Ulkomaalaisvalvonnan tarkastusten jakautuminen toimialoittain vuonna 2021. Tarkastuksia tehtiin yhteensä 1 534.

Edellä kuvatun ulkomaalaisvalvonnan lisäksi ulkomaalaistarkastajat tekivät tarkastuksia, joilla arvioitiin työntekijöiden lähettämiseen liittyviä velvollisuuksia. Valvonta kohdistui työntekijöitä Suomeen lähettäviin ulkomaisiin yrityksiin ja näiden yritysten tilaajiin.

Tässä raportissa ei käsitellä lähettämiseen liittyvää valvontaa. Lähettämiseen liittyvästä valvonnasta vuonna 2021 kerrotaan 24.3.2022 julkaisutussa mediatiedotteessa "[Lähetettyjä työntekijöitä Suomessa lähes 20 000 – lähettävien yritysten ja tilaajien valvonnalla puututaan epäkohtiin](#)".

2. Ulkomaalaisvalvonnan havaintoja

2.1. Työsuhteen vähimmäisehdot

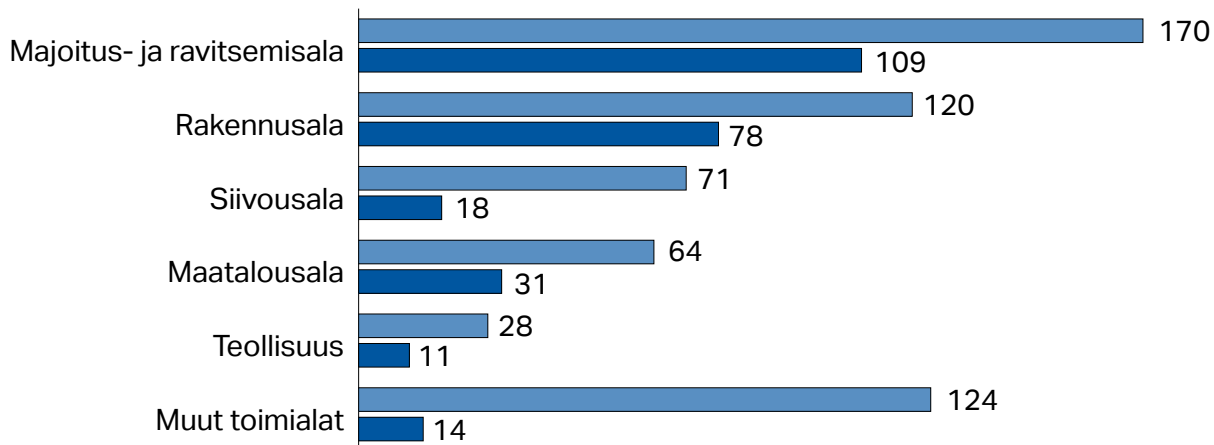
Valvonnassa havaittiin runsaasti puutteita ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisessa. Vuoden 2021 tarkastuksista puutteita oli erityisesti yleissitovan työehtosopimuksen noudattamisessa palkkauksen osalta (kuvio 2). Lähes puolella niistä tarkastuksista, joissa tätä asiaa arvioitiin, havaittiin puutteita. Eniten puutteita havaittiin rakennus- ja ravintola-aloilla, joissa ilmeni puutteita noin 65 prosentilla tarkastuksista. Myös maatalousalalla palkkauksen puutteita havaittiin lähes 50 prosentilla tarkastuksista, joilla asiaa oli valvottu.

Yleissitovan työehtosopimuksen palkkaa koskevien säännösten noudattamisessa suurimmat puutteet liittyivät maksetun peruspalkan ja erilaisten lisien korvaamisen tasoon. Alakohtaisia eroja

oli kuitenkin jonkin verran – esimerkiksi rakennusalalla ulkomaalaisille työntekijöille maksettu peruspalkka ylitti yleissitovan työehtosopimuksen minimitasoa useammin kuin ravintola- tai siivousaloilla. Toisaalta kaikilla edellä mainituilla aloilla havaittiin paljon puutteita erilaisten lisien korvaamisessa. Työnantajaliittoon kuuluvien yritysten puutteet työehtosopimuksen mukaisen palkan maksamisessa annettiin tiedoksi työnantajaliitoille.

Vuonna 2021 valvottiin palkkaukseen liittyen myös syrjinnän kiellon noudattamista. Ulkomaalaisvalvonnan kohdalla syrjinnän kiellon tarkoittaa erityisesti sitä, että ketään ei saa syrjiä palkkauksen osalta alkuperän tai kansalaisuuden perusteella. Vuonna 2021 syrjinnän kiellosta annettiin velvoitteita 10 prosentilla niistä tarkastuksista, joissa syrjinnän kiellon noudattamista arvioitiin.

Yleissitovan työehtosopimuksen noudattaminen palkkauksen osalta

■ Tarkastukset, joilla arvioitiin yleissitovan TES:n noudattamista palkkauksen osalta

■ Tarkastukset, joilla havaittiin puutteita yleissitovan TES:n palkkaussäännösten noudattamisessa

Kuvio 2. Yleissitovan työehtosopimuksen valvonta ulkomaalaisvalvonnassa ja havaittujen puutteiden määrä vuonna 2021. Luvut ovat helmikuulta 2022, jolloin osa vuoden 2021 tarkastuksista oli vielä kesken, joten todelliset luvut ovat hieman suuremmat.

2.2. Ulkomaalaisten työntekijöiden työnteko-oikeus

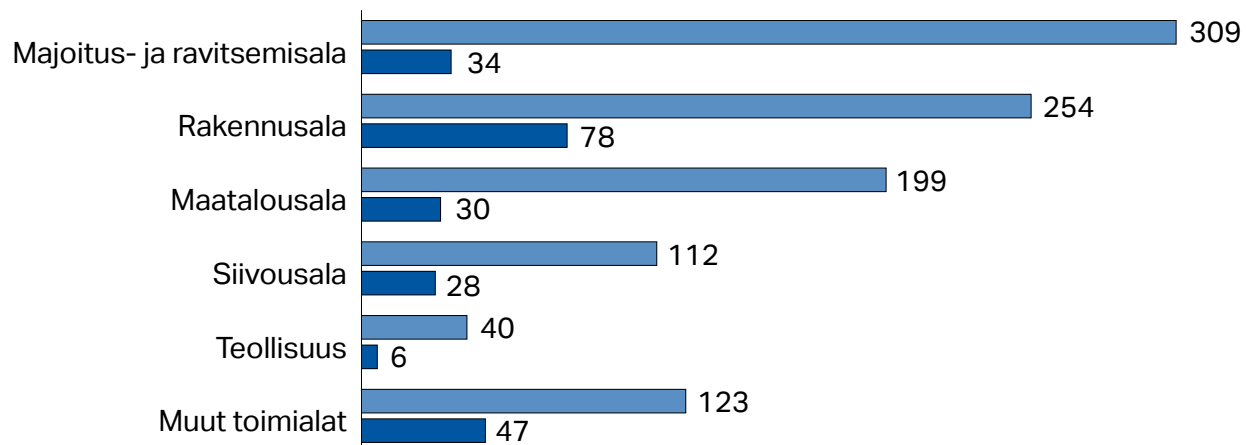
Niissä tarkastuksissa, joissa arvioitiin ulkomaalaisten työntekijöiden työnteko-oikeutta, työpai-koista joka viidennellä oli vähintään yksi ulkomaalainen työntekijä, jolla ei ollut oikeutta tehdä kyseistä työtä Suomessa.

Rakennusalalla lähes joka kolmannella tarkastuk-sella, jossa työnteko-oikeutta arvioitiin, tuli vastaan työnteko-oikeudettomia ulkomaalaisia. Siivousalan valvonnassa taas joka neljännellä tarkastuksella havaittiin vähintään yksi työnteko-oikeudeton ulko-maalainen työntekijä. Majoitus- ja ravitsemisalalla puolestaan havaittiin työnteko-oikeudettomia työntekijöitä joka kymmenennellä tarkastuksella.

Valvontaa on pyritty viime vuosien aikana suuntaa-maan pääosin sellaisiin kohteisiin, joissa työnanta-jilla on todennäköisesti puutteita esimerkiksi ulko-maalaislain työnteko-oikeuden varmistamisessa.

Valvonnan suuntaaminen ongelmakohteisiin selittää osaltaan valvonnassa kohdattujen työn-teko-oikeudettomien ulkomaalaisten korkeaa määrää ja osoittaa samalla, että valvonnan suun-taamisessa on onnistuttu. Toisaalta esimerkiksi rakennusalalla työskentelee aiempaa useammin työnteko-oikeudettomia ulkomaalaisia, joten muu-tokset työnteko-oikeutta koskevissa valvontaha-vainnoissa eivät selity pelkästään valvonnan suun-taamisella, vaan kertovat myös alan sisällä tapah-tuneesta muutoksesta.

Tarkastukset, joissa kohdattiin työnteko-oikeudettomia ulkomaalaisia

- Tarkastukset, joilla arvioitiin työnteko-oikeutta
- Tarkastukset, joilla havaittiin puutteita työnteko-oikeudessa

Kuvio 3. Työnteko-oikeuden valvonta vuonna 2021. Luvut ovat helmikuulta 2022, jolloin osa vuoden 2021 tarkastuksista oli vielä kesken, joten todelliset luvut ovat hieman suuremmat.

2.3. Muut valvottavat asiat

Työsuhteen vähimmäisehtojen valvontaan liittyvillä tarkastuksilla nousee keskeiseen asemaan myös työaika-asiat. Työaikaan liittyvissä asiakirjoissa havaitaan usein puutteita, ja tämä näkyy työnantajille annettujen velvoitteiden määrässä.

Työaikakirjanpidosta annettiin vuoden 2021 ulkomaalaisvalvonnassa toimintaohjeita 332 ja kehotuksia 146, kun taas vastaavat luvut olivat työvuoroluetteloiden osalta 223 ja 213 (kuvio 4). Puutteet työaika-asiakirjoissa johtavat siihen, että palkkauksen oikeellisuutta on vaikea arvioida, kun todellisia tehtyjä työtunteja ei saada selville.

Toimintaohjeita annettiin runsaasti (358 tarkastuksella) myös siitä, että työnantaja ei ollut antanut työntekijän tietoon työsuhteen keskeisiä ehtoja työsopimuslain edellyttämällä tavalla. Toimintaohjeita annettiin paljon myös jo aiemmin viitatussa yleissitovan työehtosopimuksen palkkaussääntösten noudattamisesta. Lisäksi toimintaohjeita on annettu ulkomaalaisten työntekijöiden työnteko-oikeuden varmistamisvelvollisuudesta niillä tarkastuksilla, joissa on havaittu työnteko-oikeuden ulkomaalainen työntekijä.

Ulkomaalaistarkastajat havaitsivat ajoittain tarkastuksillaan tilanteita, joissa vaikuttaa siltä, että ulkomaalainen työskentelee työsuhteessa työnantajaan, vaikka yrittäjän mukaan kyse ei ole työsuhteesta. 37 tarkastuksella todettiin, että työsuhteen tunnusmerkit täyttyivät ja asiasta annettiin toimin-

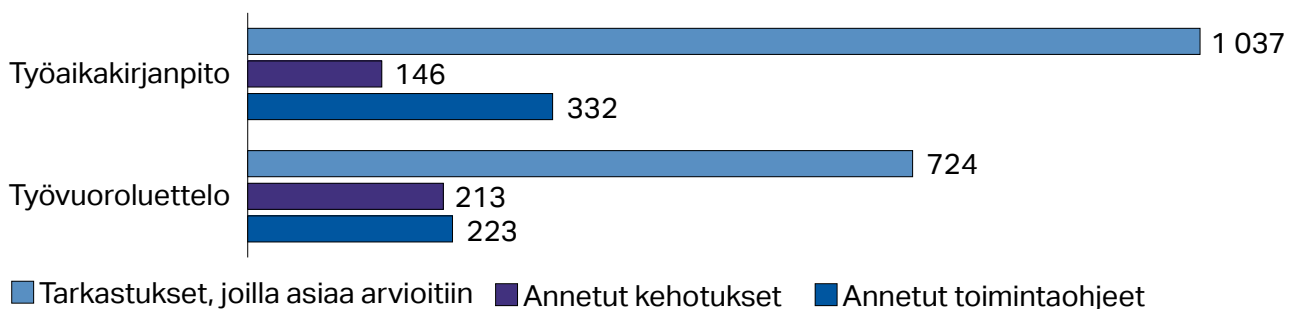
taohje. Todellisuudessa tällaisia tilanteita on tullut tarkastuksilla vastaan enemmän, sillä kaikilla tarkastuksilla asiasta ei anneta erillistä toimintaohjetta suoraan, vaan työsuhteen tunnusmerkkien täyttyminen tuodaan jokaisen tarkastettavan asian osalta erikseen esille. Tyypillisesti tällaisia tilanteita on tullut vastaan etenkin ravintoloihin tehdyillä ennalta ilmoittamattomilla tarkastuksilla, jolloin kyse on yleensä ollut työnantajan mukaan erilaisista ”työpaikalla auttelijoista”, jotka eivät työnantajan mukaan ole työsuhteessa.

Viime aikoina valvonnassa on tullut yhä useammin vastaa tilanteita, joissa on kyse yrittäjätöksi naamioidusta työsuhteesta. Tällaisia tapauksia tuli pelkästään Etelä-Suomen alueella vastaan toistakymmentä vuonna 2021. Usein työsuhde oli naamioitu niin sanotuksi kevytyrittäjyydeksi.

Valvonnassa tapaukset näyttäytyvät usein niin, että työsuhde on joko muutettu, joskus jopa työntekijän ymmärtämättä, toimeksiantosuhteeksi tai työn suorittajan kanssa on tehty suoraan toimeksiantosopimus, jonka ehdot kuitenkin vastaavat työsopimuksen ehtoja. Ilmiö näkyy erityisesti rakennusalalla, mutta myös autokorjaamoissa ja -pesuloissa.

Valvonnassa pyritään työsopimuslain työsuhteen tunnusmerkkien kautta arvioimaan, onko kyseessä työsuhde vai ei. Oikeussuhteen luonteen arviointi on viranomaisaloitteisilla tarkastuksilla usein hankalaa, koska se perustuu pitkälti yrityksen esittämiin asiakirjoihin.

Työaikakirjanpidon ja työvuoroluetteloiden valvonta

Kuvio 4. Työaikakirjanpidon ja työvuoroluetteloiden valvonta ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksilla vuonna 2021, sekä asiasta annetut velvoitteet. Kehotus on toimintaohjetta järeämpi valvonnan keino, ja siinä annetaan aina määräaika asian korjaamiselle.

3. Luonnontuotealan valvonta

Kesäkuussa 2021 astui voimaan laki luonnontuotteita keräävien ulkomaalaisten oikeudellisesta asemasta eli niin kutsuttu marjalaki. Uusi laki asetti luonnontuotealan toimijalle velvollisuuksia sekä kerääjälle oikeuksia, joita työsuojeluviranomainen valvoo.

Kyseessä on ensimmäinen kerta, kun työsuojeluviranomaisella on toimivaltaa valvoa ei-työsuhteisten luonnonmarjoja keräävien henkilöiden työskentelyä. Luonnontuotteiden keruun valvonta on Pohjois-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen erikoistumistehtävä, ja valvontaa koordinoivaan hankeryhmään kuuluu edustaja kaikilta vastuualueilta.

Valvonnan suunnittelu aloitettiin hankeryhmässä alkukesästä 2021 ja loppukesän sekä syksyn aikana valvontaa käynnistettiin useissa kerääjien tukikohtissa. Tarkastuksia tehtiin kaikilla vastuualueilla lukuun ottamatta Lounais-Suomea, jossa ei ollut kerääjien tukikohtia.

Uuden lain myötä toimijan velvollisuudeksi tuli tehdä ennakoilmoitus keruutukikohdan sijainnista. Ensimmäisen kauden valvonnassa havaittiin marjasadon voimakkaan alueellisen vaihtelun vaikuttavan huomattavasti tukikohtien sijaintiin, ja ennakkoon ilmoitetut tiedot tukikohtien käyttöajasta olivat usein puutteellisia. Tästä johtuen esimerkiksi Pohjois-Suomessa suoritettiin valtaosa tarkastuskäynneistä jo toiminnan päättäneisiin tukikohtiin, koska toimijat olivat reagoineet nopeasti heikkoon keräystulokseen ja siirtäneet tukikohdat etelää kohti.

Luonnontuotteiden keruun valvonta on Pohjois-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen erikoistumistehtävä. Valvontaa koordinoivaan hankeryhmään kuuluu edustaja kaikilta vastuualueilta.

Tehdyillä tukikohtatarkastuksilla havaittiin paljon puutteita uuden lain noudattamisessa. Haasteina tarkastuksien suorittamiseen todettiin muun muassa keruutukikohtien hyvin syrjäinen sijainti, kerääjien erittäin heikko kielitaito sekä kerääjien työskentely metsässä koko valoisan ajan varhaisesta aamusta myöhälle iltaan, minkä johdosta tarkastuksia tukikohtiin ei kannattanut suorittaa tyypillisinä aikoina.

Valvonnan vaikuttavuutta on yhden kauden valvonnan perusteella vielä vaikea arvioida. Ensimmäisen keruukauden havaintojen perusteella toimintamalleja kehitetään ja valvontaa tehostetaan muun muassa aloittamalla valvonta aiemmin keruukaudella, lisäämällä tarkastuksilla tulkin käyttöä ja parantamalla eri kielille käännetettyjen haastattelu- ja infomateriaalien laatua sekä tarkentamalla toimijan ilmoitusmenettelyä.

4. Viranomaisyhteistyö

Ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksia tehdään paljon viranomaisyhteistyönä. Vuonna 2021 ulkomaalaisvalvonnassa tehtiin viranomaisyhteistyötarkastuksia reilut 300. Viranomaisyhteistyötarkastuksien määrä oli selvästi pienempi kuin joinain aiempina vuosina, johtuen koronapandemiasta ja sen vaikutuksista työsuojelun kenttävalvontaan.

Useimmiten yhteistarkastuksia tehtiin poliisin kanssa, mutta myös useat muut viranomaiset olivat tarkastuksilla mukana. Yhteistarkastuksia on tehty myös esimerkiksi Rajavartiolaitoksen, Verohallinnon, Eläketurvakeskuksen, kunnallisten rakennustarkastajien ja aluehallintovirastojen alkoholitarkastajien kanssa. Poliisin osalta yhteistyötä on tehty sekä paikallispoliisien että valtakunnallisen ihmis-kaupparyhmän kanssa.

Ulkomaalaisvalvonnassa hyödynnetään tarkastustilanteissa runsaasti muiden viranomaisten tietoja, joita voidaan käyttää työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksien ansiosta.

Vuonna 2021 tiedonsaantioikeuksia hyödynnettiin sadoilla tarkastuksilla. Tarkkaa lukua valtakunnallisesti vuoden 2021 osalta ei ole saatavilla, mutta pelkästään jo Etelä-Suomessa niitä hyödynnettiin yli 400 ulkomaalaisvalvonnan tarkastuksella. Tiedonsaantioikeuksilla saadaan tietoa muun muassa Verohallinnon tulorekisteristä, Harmaan talouden selvitysyksikön VHS-selvityksiä sekä ulkomaalaisrekisteristä.

Työsuojeluhallinto vetää parhaillaan harmaan talouden torjuntaan kytkeytyvää moniviranomaisyhteistyöhanketta. Hanke kytkeytyy vahvasti myös ulkomaalaisvalvontaan. Viranomaisten väliseen yhteistyöhön ulkomaalaisvalvonnassa liittyy edelleen haasteita, etenkin yhteiseen kohdevalvontaan liit-

**Vuonna 2021
ulkomaalaisvalvonnassa
tehtiin yli 300 tarkastusta
yhteistyössä muiden
viranomaisten kanssa.**

tyen. Tavoitteena on, että moniviranomaisyhteistyöhankkeen myötä näitä haasteita saadaan jatkossa ratkottua.

Valtakunnan tasolla ulkomaalaisvalvonnan edustajat ovat olleet mukana työ- ja elinkeinoministeriön ulkomaalaislain uudistamisen lakityöryhmässä sekä ohjausryhmässä. Tarkastajat ovat myös osallistuneet lakiesityksen kommentointiin. Lisäksi työsuojeluhallinnosta on ollut edustaja sisäministeriön moniviranomaisyhteistyöhankkeessa.

Kaikki vastualueet pitävät säännöllisesti yhteyttä oman alueensa TE-toimiston työluoppalveluihin. Myös Maahanmuuttoviraston kanssa on säännöllisesti pidetty yhteyttä ja etsitty yhteisiä tulkintoja. Maahanmuuttoviraston alaisuudessa on toiminut myös Luotetut työnantajat -yhteistyöryhmä, jossa on ollut edustaja sekä Etelä-Suomen että Pohjois-Suomen aluehallintoviraston työsuojelun vastualueelta.

Kaikki ulkomaalaisvalvonnan tarkastuskertomukset tallennetaan UMA-rekisteriin, jossa ne ovat kaikkien lupaviranomaisten luettavissa.

Vuoden 2021 aikana viranomaiskentässä on ollut useampia eri työryhmiä ulkomaalaisvalvontaan liittyen, ja niissä on ollut valvonnan asiantuntijoita mukana.

5. Viestintä ja sidosryhmäyhteistyö

Valvonnan lisäksi työsuojeluviranomainen pyrkii ehkäisemään ulkomaalaisen työvoiman käyttöön liittyviä ongelmia viestinnällä ja tiiviillä sidosryhmäyhteistyöllä. Verrattuna aiempiin vuosiin vuonna 2021 pyrittiin yhä enemmän viestimään suoraan ulkomaalaisille työntekijöille ja niille, jotka auttavat heitä työhön liittyvissä asioissa.

Työperäisen hyväksikäytön ehkäisemisen näkökulmasta on erittäin tärkeää, että ulkomaalaiset työntekijät tietävät oikeutensa työelämässä. Kokemus on osoittanut, että valvonnalla pystytään paremmin havaitsemaan ja puuttumaan työperäiseen hyväksikäyttöön niissä tapauksissa, joissa ulkomaalainen työntekijä tuo kokemiaan epäkohtia itse esille.

Keskeinen väline työntekijöille viestimisessä on työsuojeluviranomaisen opas *Ulkomaalaisena työntekijänä Suomessa*, jonka sisältö päivitettiin vuonna 2021. Samalla kielivalikoimaa laajennettiin 14 kieleen. Oppaassa on keskeiset tiedot esimerkiksi palkasta, työajoista ja muista työsuhteen asioista. Siinä myös kerrotaan, mistä saa apua ongelmatilanteissa.

Työsuojeluviranomainen järjesti syksyllä 2021 englanninkielisen verkkoseminaarin *Workers' rights in Finland*. Se oli suunnattu vieraskielisille työntekijöille ja työnhakijoille sekä niille, jotka auttavat heitä työhön liittyvissä kysymyksissä. Tilaisuus sai osallistujilta erinomaista palautetta (arvosana 4,5 asteikolla 1–5). Verkkoseminaari ja sen tallenne tavoittivat yhteensä noin 600 ihmistä. Tilaisuuden suunnittelussa ja markkinoinnissa tehtiin yhteistyötä monikulttuurisen verkoston Moniheli ry:n kanssa.

Ulkomaalaisvalvonta oli mukana myös useissa viranomaisien yhteisissä verkkoseminaareissa. Niissä kerrottiin muun muassa valvontahavainnoista, työnantajan ja tilaajan velvollisuuksista sekä ajankohtaisista asioista lainsäädännössä. Näiden kohderyhmänä olivat erityisesti työnantajat, työn tilaajat, muut viranomaiset ja sidosryhmät.

Uutena asiana työsuojeluviranomainen pyrki tavoittamaan myös kotitalouksia, jotka ovat palkanneet ulkomaisen työntekijän. Kotitalouksien valvonnasta ja kotona työskentelevien työehdoista tehtiin tiedote, joka sai mediassa paljon huomiota.

Ulkomaalaisten työnteko ja työperäinen hyväksikäyttö ovat olleet paljon esillä mediassa, ja ulkomaalaisvalvonnan asiantuntijoita haastatellaan aiheesta usein. Asiantuntijat ovat kertoneet mediassa valvonnan havainnoista ja tuloksista. Monet jutusta ovat pohjautuneet työsuojeluviranomaisten tarkastuskertomuksiin, joita on toimitettu medialle laaja-alaisten tietopyyntöjen perusteella.

Ulkomaalaiseen työvoimaan liittyen voisi olla tarvetta nykyistä laajemmallekin viestinnälle. Lisäksi olisi hyvä, että ulkomaalaisvalvonnan asiantuntijat osallistuisivat nykyistä enemmän ja oikea-aikaisemmin ulkomaalaisten työntekoa koskevaan julkiseen keskusteluun ja nostaisivat useammin havainnoja esiin myös oma-aloitteisesti.

Työsuojelun ulkomaalaisvalvonnan asiantuntijoilla olisi halukkuutta tehdä viestintää nykyistä aktiivisemmin. Toistaiseksi tähän ei ole kuitenkaan ollut mahdollisuutta, sillä viestintään liittyvien tekojen resurssointi tarkastajien työssä on työsuojeluhallinnossa vielä osittain ratkaisematta.

Ulkomaalaisvalvonnan sidosryhmäyhteistyö on aiemmin keskittynyt viranomaisien kanssa tehtävään yhteistyöhön, mutta viime vuosina sidosryhmäyhteistyötä on alettu tehdä enemmän myös kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.

Erytisesti Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella on erittäin toimiva yhteistyö Rikosuhripäivystyksen kanssa, joka hoitaa työperäiseen hyväksikäyttöön liittyviä asiakastapauksia. Rikosuhripäivystys myös vetää sekä viranomaisille että järjestötoimijoille suunnattuja ihmiskaupan vastaisen työn verkostoja, joihin on osallistunut tarkastajia eri vastuualueilta.

Työsuojeluviranomainen on mukana viranomaisien ja järjestöjen yhteisessä Reilu työ -verkostossa, jossa keskustellaan säännöllisesti ulkomaisen työvoiman käyttöön ja työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvistä teemoista. Verkosto on tehnyt yhteisiä mediatiedotteita Kunnon työn päivänä sekä järjestänyt avoimia keskustelutilaisuuksia poliitikoille työperäiseen hyväksikäyttöön liittyvistä teemoista.

Työsuojelu.fi
Työsuojeluhallinnon verkkopalvelu